

HALŠTATSKÉ SÍDLIŠTĚ V ČESTLICÍCH (POLOHA „V MOKLINÁCH“), OKR. PRAHA-VÝCHOD

Martin Trefný – Tomáš Polišenský

1. ÚVOD

Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán plošnou skrývkou ornice pro stavbu rodinných a bytových domů firmou ORCO, a. s. Na skryté ploše bylo zjištěno 121 zahloubených sídlištních objektů (*obr. 1*), z nichž většina byla bez nálezů a některé byly sporné (vývraty?). Jednotlivé objekty byly zkoumány buď z poloviny, nebo celé (posuzováno individuálně). Prospekce skryté plochy detektorem kovů přinesla pouze recentní nálezy. Terénní část výzkumu probíhala na podzim roku 2008. Předkládaný příspěvek přináší vyhodnocení tohoto výzkumu.

2. POPIS LOKALITY

Lokalita se nachází v prostoru Říčanské plošiny na jihovýchodním okraji Prahy, a to v poloze V Moklinách na k. ú. Čestlice, poblíž rozhraní s k. ú. Benice, v prostoru jižně od silnice Čestlice–Benice, západně od silnice Benice–Nupaky a východně od levostranného bezejmenného přítoku Pítkovického potoka, v nadmořské výšce 297,69–299,65 m. Rozsah zkoumané plochy činil 42 904 m². Plocha se nacházela mezi body: 1) 50° 0' 29,946" N, 14° 36' 2,102" E; 2) 50° 0' 26,265" N, 14° 35' 46,257" E; 3) 50° 0' 16,471" N, 14° 35' 57,194" E.

Geologicky je substrát tvořen v severní části lokality svrchním proterozoikem štěchovické skupiny, konkrétně prachovci a břidlicemi, v jižní části pak kvarténními, resp. pleistocénními deluviálními, převážně hlinitokamenitými, zčásti soliflukčními sedimenty. Půdní pokryv zde tvoří hnědé půdy se surovými půdami (*Tomášek 2003*).

3. POPIS VYBRANÝCH OBJEKTŮ

Naprostá většina objektů odkrytých výzkumem byla reprezentována kúlovými jámami, resp. sídlištními jámami nejasné funkce. Z tohoto důvodu je v tomto přehledu zahrnut pouze popis vybraných objektů, které obsahovaly buďto větší množství archeologických nálezů, nebo se jednalo o objekty nestandardní velikosti či charakteru.

Objekt 8

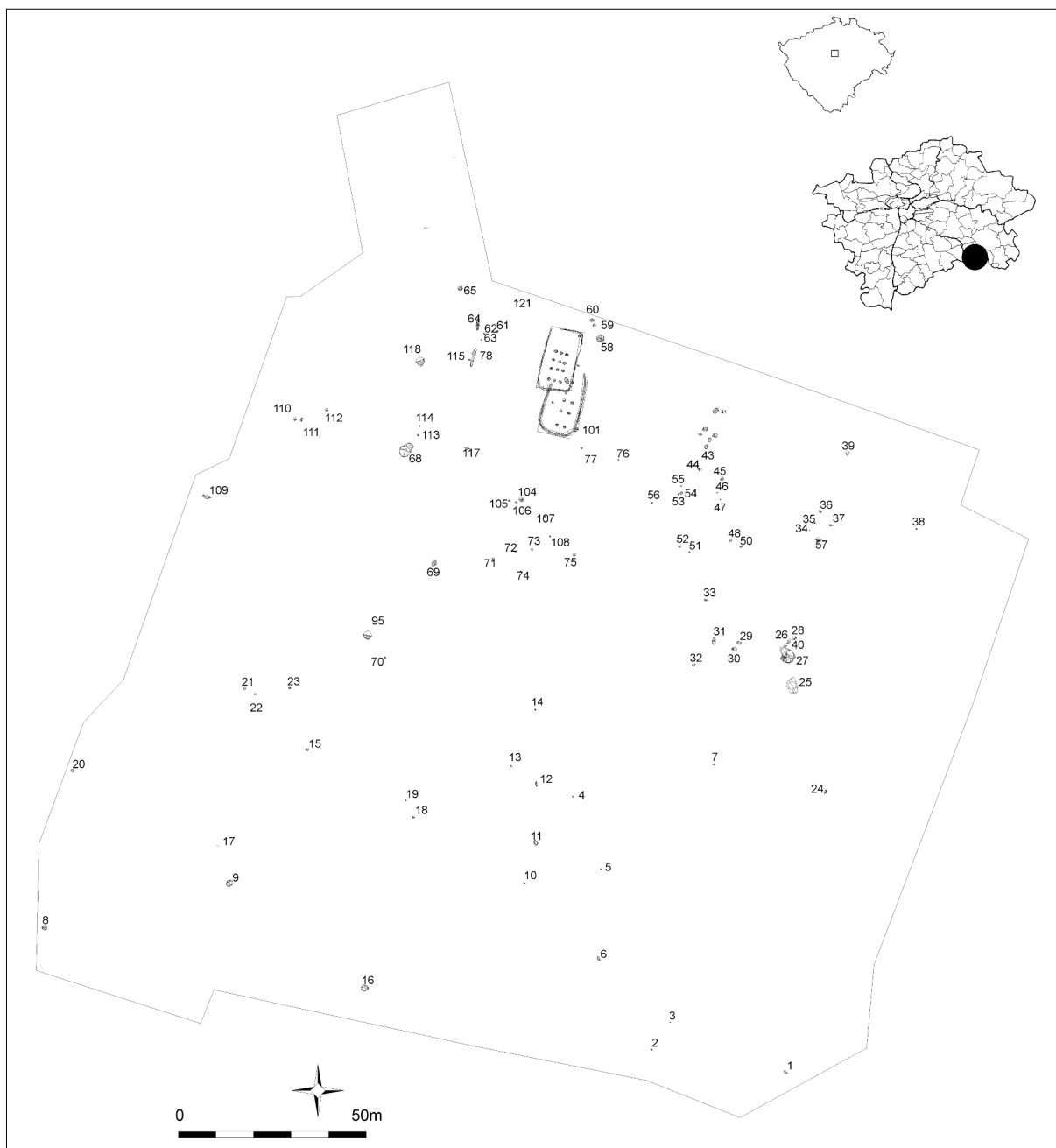
Mělká oválná jáma s plochým dnem (*obr. 3:1*). Rozměry: 140 cm, 118 cm, 22 cm. Zkoumán celý objekt. Výplň: bílošedá prachovitá středně ulehlá hlína, u dna nahodile pecky hnědé spraše do 2 cm. Bez nálezů. Nedatováno.

Objekt 9

Mělká oválná jáma s plochým dnem (*obr. 3:2*). Rozměry: 190 cm, 150 cm, 14 cm. Zkoumán celý objekt. Výplň: černo-hnědá jílovitopísčítá silně ulehlá (hrudkovitá) hlína, nahodile kameny (břidlice) do 8 cm a pecky okrové spraše do 1 cm. Bez nálezů. Nedatováno.

Objekt 11

Oválná jáma s mírně se svažujícím šikmým dnem (*obr. 3:3*). Rozměry 136 cm, 98 cm, 41 cm. Zkoumán celý objekt. Výplň: bílošedá prachovitá středně ulehlá hlína, nahodile pecky okrově hnědé spraše do 5 cm. Bez nálezů. Nedatováno.

Obr. 1. Čestlice. Plán zkoumané lokality

Objekt 16

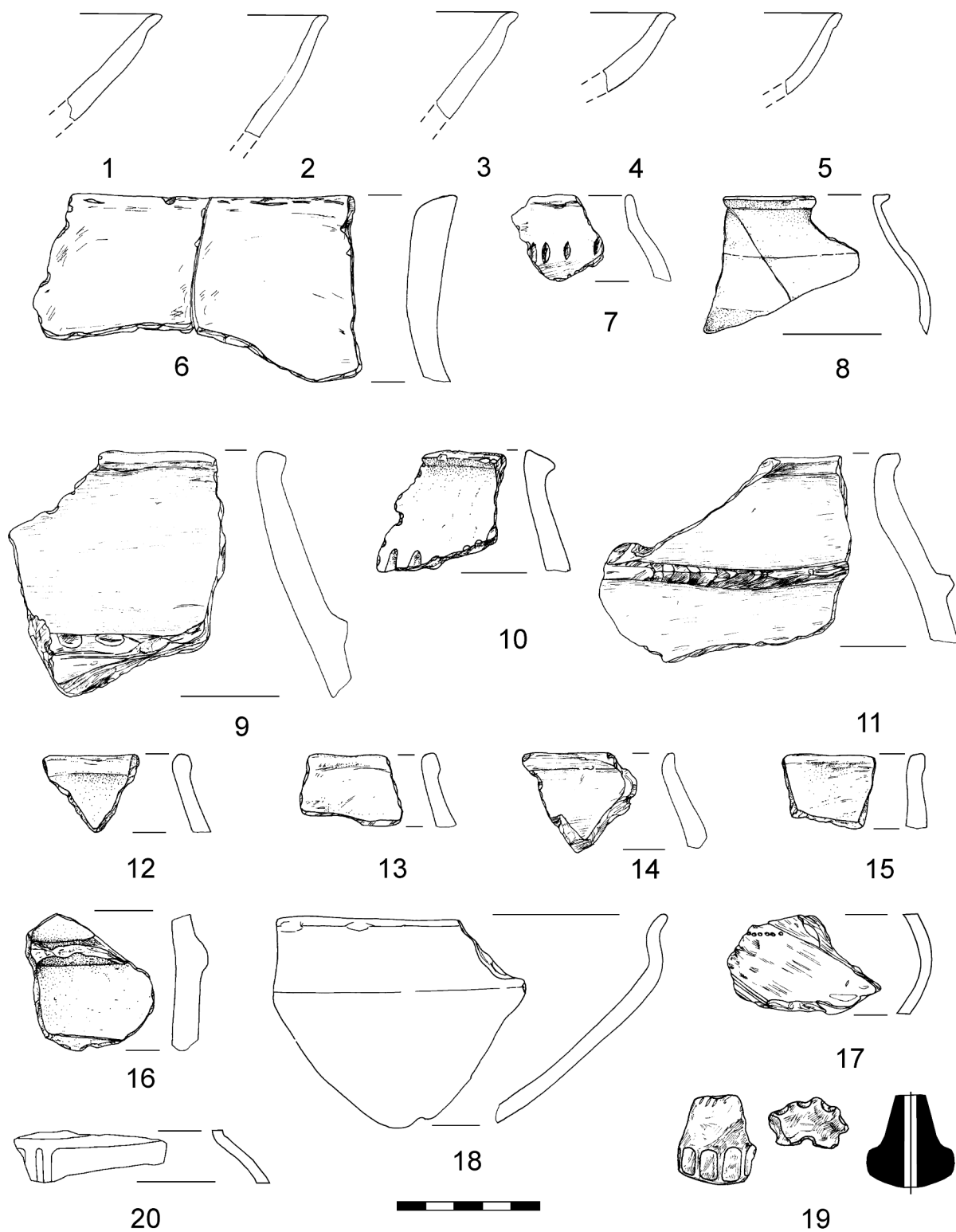
Oválná jáma s vanovitým svažujícím se dnem (obr. 3:4). Rozměry: 194 cm, 170 cm, 37 cm. Zkoumán celý objekt. Výplň: hnědošedá jílovitopísčité středně ulehlá hlína, nahodile pecky oranžovohnědé spraše do 2 cm. Bez nálezů. Nedatováno.

Objekt 25

Větší jáma nepravidelného tvaru s plochým dnem (obr. 4:1). Rozměry: 407 cm, 266 cm, 39 cm. Zkoumán celý objekt. Výplň: světle šedá prachovitá ulehlá hlína (50 %), promíšená s okrově hnědou spraší (50 %), ojediněle uhlíky do 1 cm. Nálezy: 11 ks keramiky; 3 ks uhlíku. Datace: pravěk

Objekt 27

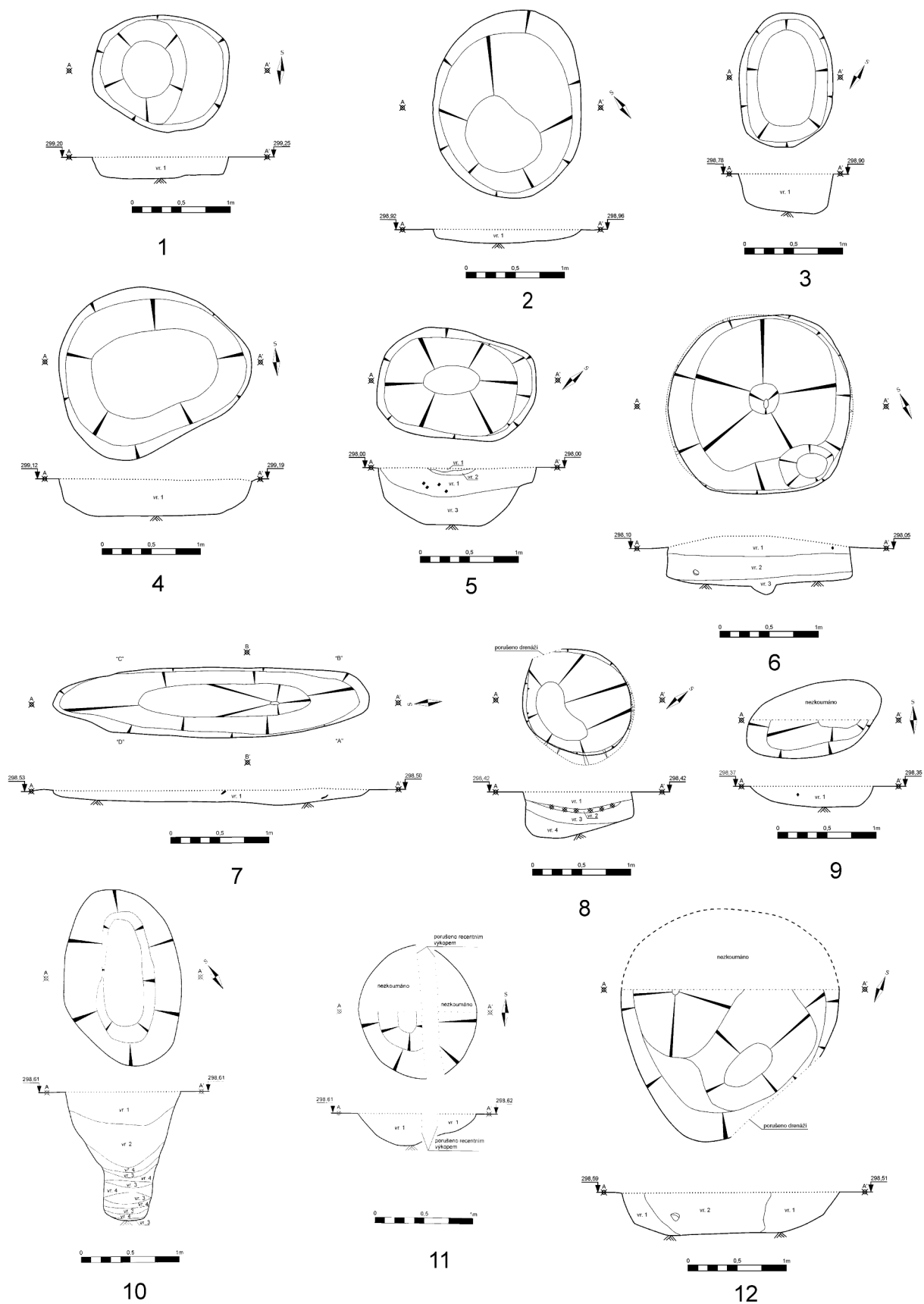
Větší jáma nepravidelného tvaru s výraznějším zahloubením v jižní části (obr. 4:2). Rozměry: 450 cm, 362 cm, 85 cm. Zkoumán celý objekt. Výplň: vrstva 1 – bílošedá prachovitá silně ulehlá hlína, nahodile konkrce okrově hnědého jílu, oj. uhlíky do 2 cm, kameny (břidlice) do 40 cm; vrstva 2 – okrově hnědý zahliněný silně ulehlý jíl, nahodile pecky (vr1); vrstva 3 – přemístěné podloží. Nálezy: 3 ks mazanice. Nedatováno.

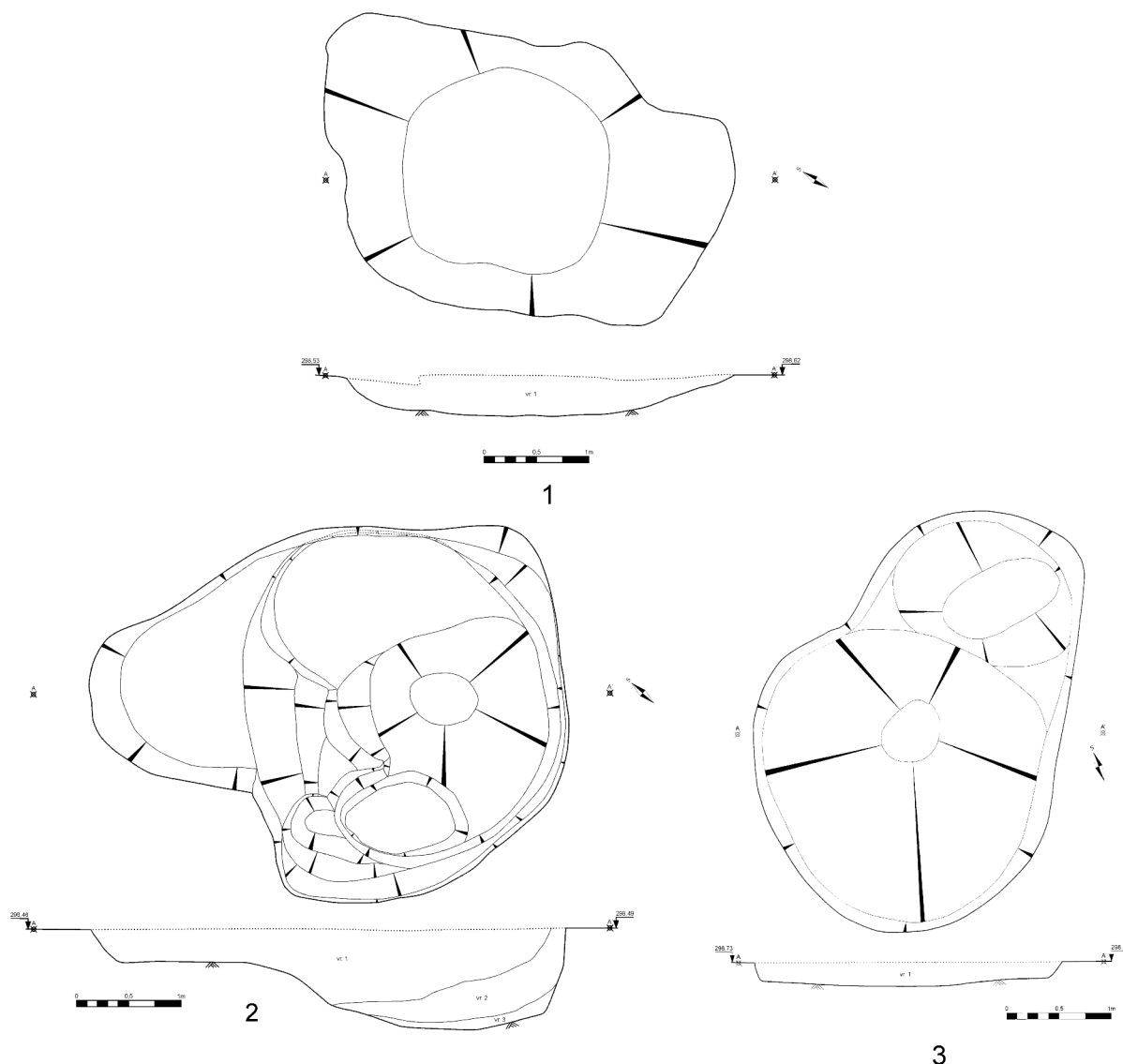
Obr. 2. Čestlice. Výběr archeologických nálezů; 1–20 keramika. Kresba J. Kopecká

Objekt 41

Oválná jáma s vanovitým dnem (obr. 3:5). Rozměry: 162 cm, 112 cm, 58 cm. Zkoumán celý objekt. Výplň: vrstva 1 – šedobílá prachovitá středně ulehlá hlína, nahodile pecky okrově hnědé spraše a uhlíky do 2 cm; vrstva 2 – četné pecky oranžově hnědé spraše; vrstva 3 – hnědý zahliněný silně ulehlý jíl s příměsí písku. Bez nálezů. Nedatováno.

Obr. 3. Čestlice. Půdorys a profil objektů č. 8, 9, 11, 16, 41, 58, 64, 65, 66, 69, 104 a 118

Obr. 4. Čestlice. Půdorys a profil objektů č. 25, 27 a 68

Objekt 58

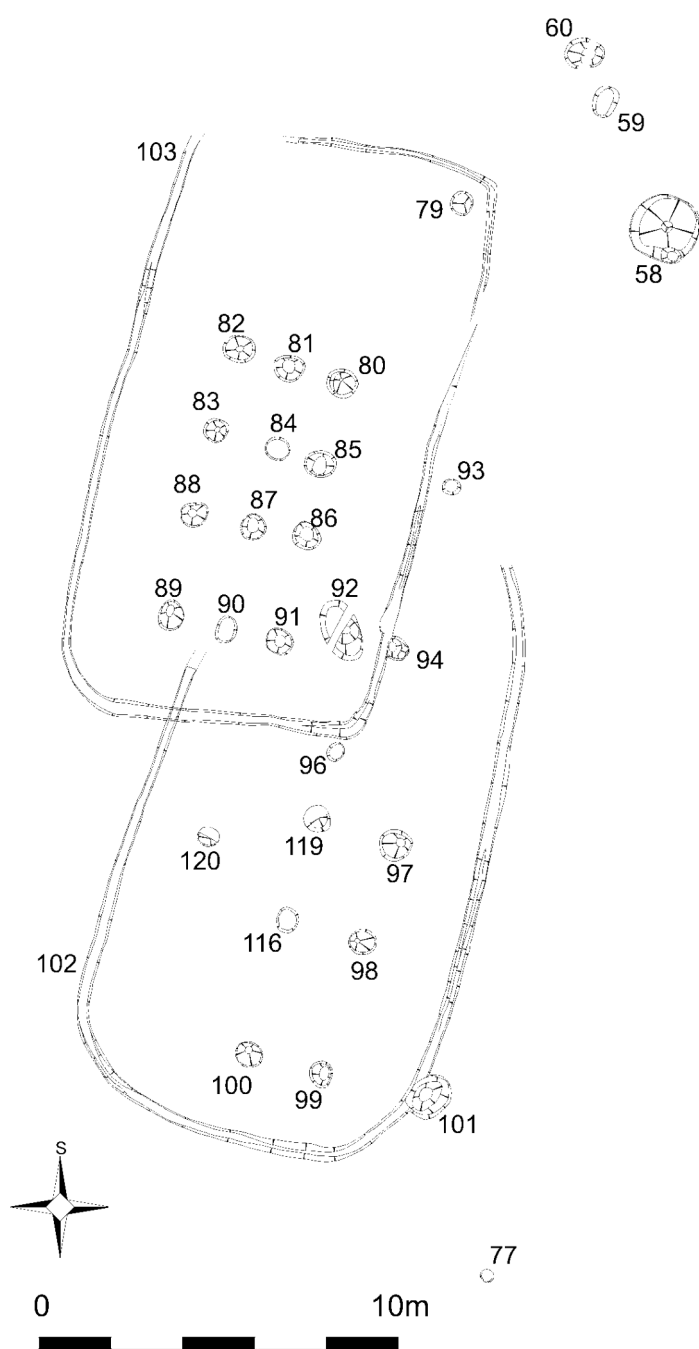
Zásobní jáma s kúlovou jamkou uprostřed plochého dna a s prohlubní na jižní straně (obr. 3:6). Rozměry: 187 cm, 182 cm, 50 cm (dno), 60 cm (hl. v místě kúlové jámy). Zkoumán celý objekt. Výplň: vrstva 1 – světle okrově šedá prachovitá silně ulehlá hlína, oj. uhlíky do 1 cm; vrstva 2 – hnědošedá prachovitá středně ulehlá (hrudkovitá) hlína, oj. mazanice do 1 cm, nahodile uhlíky do 2 cm; vrstva 3 – tmavě hnědošedá jílovitopísčitá silně ulehlá hlína, oj. mazanice do 2 cm a pecky hnědé spraše do 2 cm, četně uhlíky do 2 cm. Nálezy: 157 ks keramiky; 77 ks mazanice; 3 ks uhlíků. Datace: doba halštatská (Ha C-D1?).

Objekt 64

Podlouhlá mělká jáma oválného až elipsovitého tvaru s rovným dnem (obr. 3:7). Rozměry: 322 cm, 72 cm, 14 cm. Zkoumán celý objekt. Výplň: světle okrově šedá silně ulehlá hlína, nahodile pecky okrově hnědého jílu do 4 cm, ojediněle uhlíky do 1 cm. Nálezy: 24 ks keramiky; 1 přeslen. Datace: doba halštatská.

Objekt 65

Zásobní jáma kruhového tvaru s maximálním zahlobením v jižní části dna. Porušena drenáží (obr. 3:8). Rozměry: 128 cm, 110 cm, 47 cm. Zkoumán celý objekt. Výplň: vrstva 1 – světle okrově šedá prachovitá silně ulehlá hlína, ojediněle mazanice a uhlíky do 2 cm; vrstva 2 – pecky a úlomky mazanice do 5 cm, nahodile pecky okrového jílu a uhlíky do 2 cm; vrstva 3 – šedá prachovitá středně ulehlá hlína četně uhlíky do 2 cm, nahodile mazanice do 3 cm; vrstva 4 – šedohnědá jílovitopísčitá středně ulehlá hrudkovitá hlína, nahodile mazanice a uhlíky do 2 cm a konkrce okrově hnědého jílu. Nálezy: 135 ks keramiky; 229 ks mazanice. Datace: doba halštatská (Ha C-D1?).

Obr. 5. Půdorys obou stavebních fází kúlové stavby s ohrazením

Objekt 66

Oválná jáma s plochým dnem a se stěnami pozvolnými na západní a strmými na východní straně (obr. 3:9). Rozměry: 146 cm, 73 cm, 21 cm. Zkoumána polovina objektu. Výplň: bílošedá prachovitá silně ulehlá hlína, nahodile konkrce okrového jílu, ojediněle uhlíky do 2 cm. Nálezy: 5 ks keramiky. Datace: pravěk.

Objekt 68

Soujámí nepravidelného tvaru s plochým dnem (obr. 4:3). Výplň: bílošedá prachovitá středně ulehlá hlína, nahodile pecky okrově hnědého jílu do 2 cm, ojediněle uhlíky do 2 cm. Nálezy: 7 ks keramiky; 5 ks uhlíků. Datace: pravěk.

Objekt 69

Hlubší oválná jáma (obr. 3:10). Rozměry: 180 cm, 120 cm, 131 cm. Zkoumán celý objekt. Výplň: vrstva 1 – světle šedá prachovitá ulehlá hlína (60 %) promísená s okrovou spraší (40 %); vrstva 2 – hnědošedá prachovitá ulehlá hlína (80 %), promísená s okrovou spraší (20 %), ojediněle kameny do 5 cm; vrstva 3 – hnědošedá jílovitopísčítá silně ulehlá hlína, nahodile pecky okrově hnědého jílu do 3 cm; vrstva 4 – okrově hnědý zahliněný silně ulehlý jíl, promísený s vrstvou 3 (20 %). Bez nálezů. Nedatováno.

Objekt 102

Žlábek s plochým dnem, ohraničující půdorys kúlového domu, obdélného tvaru (obr. 5). Rozměry: 15,13 m (dochovaná délka), 8,65 m; š. řezu v průměru 20–30 cm, hl. 7–15 cm. Je porušen objektem 101. Výplň: světle okrově šedá prachovitá středně ulehlá hlína, nahodile pecky okrově hnědého jílu do 2 cm a ojediněle mazanice a uhlíky do 1 cm. Nálezy: 1 ks keramiky. Datace: doba halštatská?

Objekt 103

Žlábek s plochým dnem, ohraničující půdorys kúlového domu, obdélného tvaru (obr. 5). V superpozici s objektem 102. Porušuje objekt 94. Rozměry: 15,54 m, 8,2 m; š. řezu v průměru 20–30 cm, hl. 8–18 cm. Výplň: světle okrově šedá prachovitá silně ulehlá hlína, nahodile pecky okrově hnědé spraše do 2 cm, ojediněle mazanice a uhlíky do 0,5 cm. Nálezy: 13 ks keramiky. Datace: doba halštatská?

Objekt 104

Oválná jáma s oblým dnem z východní strany pozvolněji klesajícím (obr. 3:11). Porušena recentním výkopem. Rozměry: 136 cm, 120 cm, 33 cm. Zkoumána polovina objektu. Výplň: světle šedá prachovitá ulehlá hlína (80 %), promísená s okrovou spraší (20 %), ojediněle uhlíky do 0,3 cm. Nálezy: 2 ks keramiky. Datace: pravěk.

Objekt 118

Jáma přibližně vejčitého tvaru s téměř plochým dnem (obr. 3:12). Rozměry: 237 cm, 223 cm, 43 cm. Zkoumány cca dvě třetiny objektu. Výplň: vrstva 1 – tmavě hnědošedá jílovitopísčítá silně ulehlá hlína, nahodile kameny (křemen, břidlice) do 10 cm; vrstva 2 – okrově hnědý ulehlý jíl, nahodile kameny (křemen) do 15 cm. Bez nálezů. Nedatováno.

objekt	keramika										uhlíky	mazanice	celkem
	část nádoby				přeslen	výzdoba							
	okraj	tělo	dno	ucho		rýhování	plast. lišta	vrypy	vpichy	žlábkování			
77	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2
20	0	4	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5
25	0	11	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	14
27	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3
53	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	4
54	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	16	16
58	29	121	7	0	0	1	3	2	1	1	3	77	237
60	0	11	1	0	0	0	0	0	0	0	0	8	20
64	3	19	2	0	1	0	3	1	0	0	0	0	25
65	17	110	7	1	0	1	0	0	0	0	0	229	364
66	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5
68	0	6	1	0	0	0	0	0	0	0	5	0	12
78	0	12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12
79	0	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	11
86	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
87	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5
88	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2
89	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
90	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
91	0	5	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8
102	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
103	1	9	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13
104	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
celkem	51	331	26	1	1	2	6	3	1	1	15	341	766

Tab. 1. Přehled archeologických nálezů z jednotlivých objektů

4. VYHODNOCENÍ ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZŮ A DATOVÁNÍ JEDNOTLIVÝCH OBJEKTŮ

Naprostá většina keramických zlomků představuje atypické fragmenty, jejichž detailnější chronologické zařazení není možné. Jsou proto pouze obecně řazeny do období zemědělského pravěku (srov. tab. 1).

Jiná je situace v případě objektů č. 58, 64 a 65. V objektu č. 65 byly identifikovány zlomky pěti mís s esovitě prohnutým okrajem (obr. 2:1–5), dva fragmenty větší soudkovité nádoby (obr. 2:6), jeden fragment hrncovité nádoby s plastickou lištou v podhrdlí tvořenou vrypy (obr. 2:7) a dva zlomky amforok (obr. 2:8). Zejména posledně jmenovaný typ nádoby nalézá četné analogie mezi relevantními keramickými tvary bylanské kultury (srov. *Fridrichová – Koutecký – Slabina 1996*, Abb.1, 2, 27; *tíž 1999*, Abb. 16, 46; *Fridrichová 1974*, obr. 3:4; 60:1; *tíž 1985*, obr. 3:1; *Čtverák 2005*, 648, 671–672, 708; *Koutecký 2008*, obr. 13:6–11). Rovněž mísy s esovitě prohnutým okrajem jsou typem, který se vyskytuje v halštatském období (srov. *Fridrichová 1981*, obr. 11–12, 18, 19, 26–27; *tíž 1988*, obr. 11:17; 12:31; 19:47). Keramický inventář objektu č. 65 tedy umožňuje celkem spolehlivé chronologické zařazení do doby halštatské. Je otázkou zda-li lze tento interval specifikovat (Ha C–D1?) pouze na základě jednoho výraznějšího keramického tvaru, kterým je zmíněná amforka.

V objektu č. 58 byly výrazně zastoupeny hrncovité nádoby, v některých případech s jednostranně zesíleným okrajem a plastickou lištou, tvořenou různými druhy vrypů v podhrdlí (obr. 2:9–15). V inventáři byly zjištěny fragmenty tří jedinců tohoto typu, dále pak další čtyři fragmenty nádob stejného tvaru, avšak s nedochovaným podhrdlím, nebylo tedy možno stanovit, zdali rovněž náleží k typům s plastickou výzdobou v příslušných partiích. V objektu byl dále zastoupen jeden fragment těla s výzdobou v podobě plastické lišty, avšak bez dochovaného okraje (obr. 2:16). Hrnčovitě nádoby s plastickou lištou představují rovněž typy, které nalezneme mezi bylanskými tvary (srov. *Koutecký 2008*, obr. 14:3–5), jde však zároveň o typ, který se frekventovaně vyskytuje také v mladohalštatském, resp. časně laténském období (srov. *Čtverák 2005*, 634; *Venclová et al. 2008*, obr. 68:1–4). Pro podrobnější chronologické zařazení tedy není tento typ příliš vhodný.

Jedním exemplářem je v objektu č. 58 zastoupena výduť patrně amfory nebo amforovité mísy s dochovaným fragmentem výzdoby v podobě vodorovné řady vpichů a šikmým rytým šrafováním (obr.

2:17). Jedná se o charakteristickou geometrickou výzdobu, kteroužto jako výzdobný typ opět registrujeme v halštatském období, resp. rovněž v případě bylanské keramiky (srov. *Koutecký 2001; týž 2008*, obr. 15). Zlomek je však velmi malý, a jeho detailnější chronologické zařazení je tak v rámci doby halštatské značně problematické.

Jedním fragmentem je zastoupena mísa s rovnými rozevřenými stěnami a esovitě profilovaným okrajem (obr. 2:18). Náleží k tvarově obdobným typům, jaké byly registrovány v objektu č. 65.

Konečně jedním exemplářem je zastoupen zlomek přechodu výdutě a podhrdlí s dochovanou výzdobou v podobě vodorovného žlábků a dvou navazujících žlábků svislých (obr. 2:20). Zlomek je bohužel velmi malý, avšak přesto se nelze ubránit srovnání s příslušnými partiemi mladobronzových amfor s kolmým nebo mírně kónickým hrdlem, na nichž se rovněž vyskytuje žlábkovaná výzdoba. Pokud bychom uvažovali o mladobronzovém stáří tohoto zlomku, jednalo by se nejspíše o intruzi. Na tomto místě je možno doplnit, že pojednávané sídliště se nachází v řádu stovek metrů od lokalit Benice-„Sportcentrum“ (*Polišenský 2010*) a Benice-Okrasná (*Polišenský 2008*), kde byla mladobronzová sídelní komponenta doložena archeologickými výzkumy. Uvedené úvahy však vzhledem k nevýrazné velikosti zlomku zůstávají pouze v rovině hypotéz.

Rovněž objekt č. 58 lze tedy na základě nejvýraznějších zastoupených typů datovat do doby halštatské. Pro eventuální detailnější chronologické zařazení platí totéž co v případě objektu č. 65.

Jediným nálezem svého druhu na lokalitě je keramický přeslen s plastickou výzdobou v podobě vodorovné řady důlků z objektu č. 64 (obr. 2:19). Ostatní inventář tohoto objektu je tvořen pouze atypickou keramikou, která je však technologickými vlastnostmi blízka keramice z předchozích dvou přesněji datovatelných objektů. Rovněž objekt č. 64 lze snad tedy zařadit do halštatského období, i když v tomto případě jsou pro uvedenou dataci k dispozici pouze nepřímé indicie.

5. SÍDLIŠTNÍ OBJEKTY

Jak je patrné z *tabulky* č. 2, naprostá většina zahroubených objektů je tvořena kúlovými jamkami či menšími nebo většími jámami, u nichž nelze s jistotou stanovit, k jakému účelu sloužily. V této situaci nejsou nápomocny ani nálezové inventáře jednotlivých objektů, poněvadž řada z nich je zcela bez jakýchkoli archeologických nálezů, natož pak nálezů signifikantních.

V dané situaci lze, kromě kúlových jamek, určit s větší či menší pravděpodobností původní funkci pouze u několika málo objektů. Objekty č. 58 (obr. 3:6) a 65 (obr. 3:8) s největší pravděpodobností představují zásobní jámy. Tato interpretace vychází zejména z jejich charakteristického profilu, který se vyznačuje mírně kónickými stěnami, což je prvek, který je u zásobních jam častý. Rovněž vysoký obsah keramických zlomků v těchto objektech je jevem, se kterým se v případě zásobních jam často setkáváme.

Objekty č. 102 a 103 představují žlábků (obr. 5), které sloužily patrně pro zapuštění palisádového ohrazení kúlových staveb uvnitř nich, nebo se může rovněž jednat o relikty zapuštěných stěn těchto objektů. Dvěma samostatným areálům vymezeným těmito žlábků se podrobněji věnujeme níže.

Konečně velké množství kúlových jamek svědčí o tom, že převážná většina staveb na tomto sídlišti byla nadzemní, přičemž zahroubení pod okolní terén zde bylo využíváno minimálně. Zdá se tedy logické, že velká část sídlištních struktur nezanechala v nálezové situaci žádnou stopu.

typ objektu	číslo objektu
kúlová jáma	2,3,4,5,7,10,13,14,18,19,32,33,34,35,37,38,46,47,48,49,50,51,52,53,54,55,56,62,63,67,70,71,72,73,74,75,76,77,79,80,81,82,83,84,85,86,87,88,89,90,91,93,94,96,97,98,99,100,105,106,107,108,113,114,120,121
jáma	1,6,8,9,11,12,15,16,20,21,22,23,24,25,26,27,29,30,31,36,39,40,41,42,43,44,45,57,59,60,61,64,66,68,69,78,92,95,101,104,109,110,111,112,116,117,118,119
zásobní jáma	58,65
žlábek	102,103

Tab. 2. Přehled typů objektů zastoupených na lokalitě

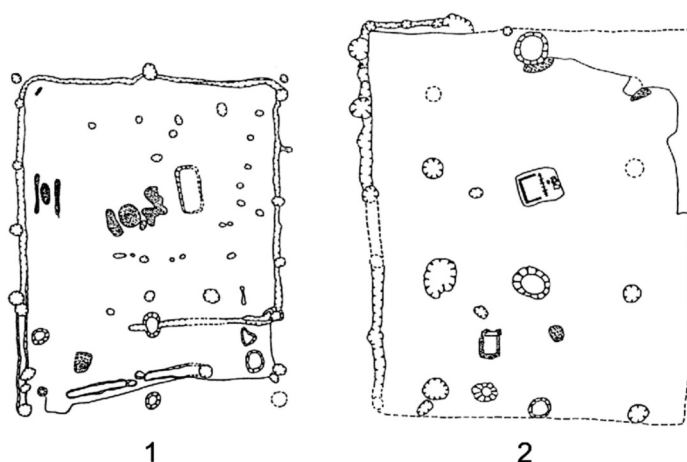

5. KŮLOVÉ DOMY S OHRAZENÍMI

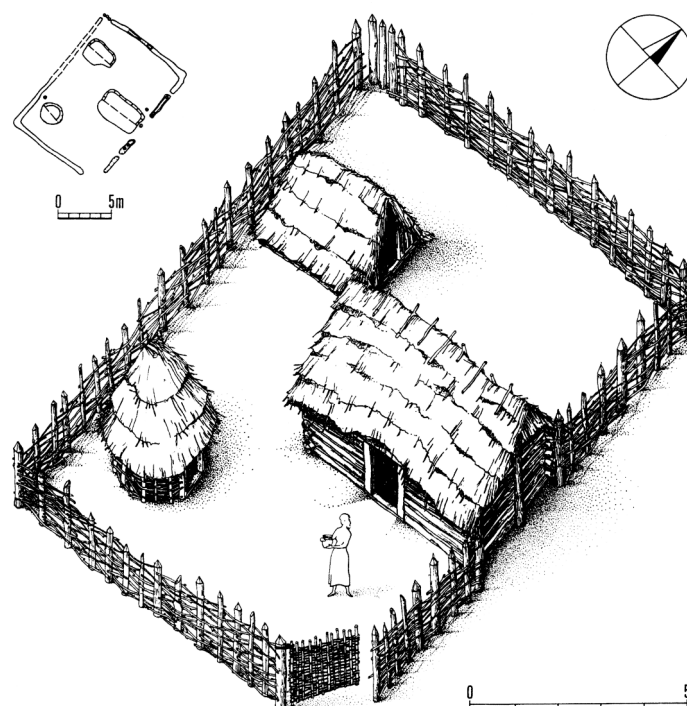
Nejzajímavější prostorovou strukturou na ploše čestlického sídliště jsou bezesporu dva shluky kůlových jamek ohrazené žlabem (obj. č. 102 a 103; srov. obr. 5). V prvním případě se jedná o pravidelně rozmístěných dvanáct kůlových, resp. sloupových jamek, v uspořádání 4×3 . Je otázkou, zdali k této kumulaci náleží ještě jedna větší jamka při východní stěně. Plocha s těmito kůlovými jankami je ohrazena žlabem s půdorysem obdélníka. Jihozápadní nároží tohoto žlabu je výrazně zaobleno, ostatní rohy jsou zaobleny méně, přičemž severozápadní nároží buďto není dochováno, nebo byl žlab na tomto místě přerušen. Obdélný žlab vymezuje plochu zhruba o rozměrech 13×8 m. Plocha vymezená kůlovými jámami pak dosahuje zhruba rozměrů 9×3 m.

V těsné blízkosti této plochy se nachází další podobná prostorová struktura. Určitou obdobu lze vysledovat v podobně uspořádaných kůlových jámách. Pozorujeme zde však pouze dvě řady. Jednu o čtyřech kůlech, druhou o kůlech třech. Nelze určit, zda k první jmenované řadě náleží rovněž kůlová jáma č. 94, která se nachází v těsné blízkosti žlabu předchozího objektu. Kůlová jáma č. 120 naznačuje přítomnost původně ještě třetí řady kůlů, z nichž se ostatní patrně nedochovaly. Je pravděpodobné, že rovněž ve východní řadě kůlů se některé kůlové jámy nedochovaly, tím lze vysvětlit poněkud nepravidelné uspořádání. V severozápadní části tohoto objektu došlo k superpozici s objektem předchozím. To je zřejmě důvodem nejasného průběhu jeho obvodového žlabu v této partii. Plocha vymezená tímto žlabem dosahuje zhruba rozměrů 13×10 m. Již na první pohled lze danou situaci interpretovat jako superpozici dvou kůlových staveb, obehnaných velmi pravděpodobně plotem či palisádou. Která ze zachycených staveb je však starší, nelze na základě zjištěné stratigrafické situace spolehlivě určit.

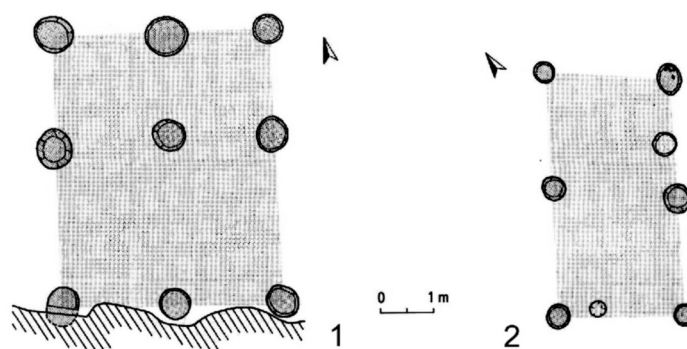
V kontextu doby halštatské lze z českého území jmenovat několik analogií, které jsou interpretovány jako domy kůlové konstrukce se žlabem obkružujícím plochu s kůly. Příkladem budiž např. pozdně halštatský dům popsáné konstrukce ze Závisti (Drda – Rybová 1998, 81; tíž 2008, obr. 17; srov. obr. 6:1-2). V tomto pří-

Obr. 6. Kůlové domy ze Závisti (podle Venclová ed. 2008)

Obr. 7. Oplocená usedlost v Praze-Stodůlkách (podle Motyková – Čtverák 2006)

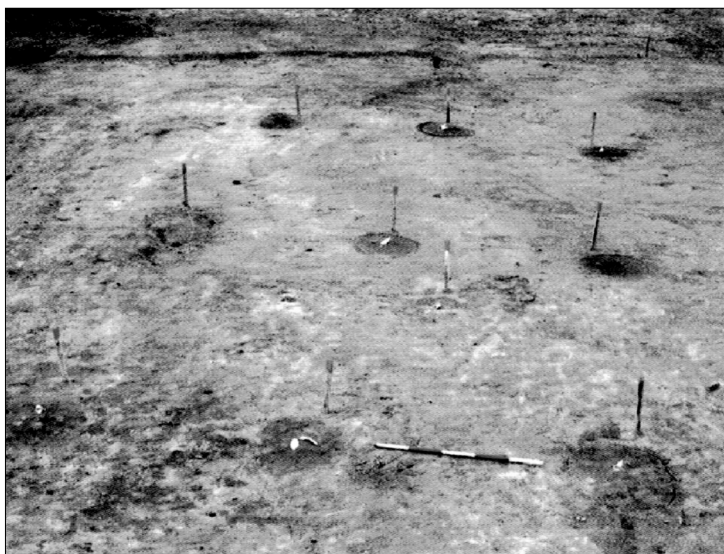
Obr. 8. Křimice, stavby kůlové konstrukce (podle Venclová ed. 2008)

Obr. 9. Straškov. Porostové příznaky indikující dům s křivkou konstrukcí a žlabem (podle Gojda et al. 2010)

Obr. 10. Kolín. Dům s křivkou konstrukcí a žlabem odkrytý archeologickým výzkumem (foto M. Gojda)

Obr. 11. Praha-Miškovice. Křivková stavba, snad sýpka, odkrytá archeologickým výzkumem (podle Venclová ed. 2008)

padě je však žlab reliktem stěny domu, dokladem čehož je skutečnost, že přímo ve žlabu jsou situovány křivkové jamky. Tím se tento žlab liší od obou žlabů čestlických, které obsahují pouze po jedné křivkové jamce. Je tedy otázkou, zda tyto žlaby představují součást stěny domu, nebo zda souvisí s ohrazením apod. Autoři příspěvku se s uvážením dalších konstrukčních detailů (absence křivkových jamek na celé ploše vymezené žlabu; plocha s dochovanými křivkovými jamkami je nejméně v případě jednoho z obou domů umístěná ve vztahu k ploše vymezené žlabem dosti nesouměrně) kloní spíše k variantě jejich interpretace jako reliktu ohrazení křivkové stavby, a to nejspíše palisádou. Vhodnou analogií k představě oploceného či ohrazeného areálu menších rozměrů, i když pouze ve formální rovině, nikoliv co se týče detailní struktury zástavby, je oplocená usedlost obdobných rozměrů odkrytá v Praze-Stodůlkách (Drda – Motyková – Rybová 1999; Motyková – Čtverák 2006, obr. 17; srov. obr. 7). Rámcové půdorysné období vlastních křivkových staveb pak nalézáme např. na sídlišti v Křimicích (Chytráček – Michálek 2008, obr. 31:2; srov. obr. 8). V oblasti Podřipska lze analogický objekt, včetně obdélného žlabu se zaoblenými rohy nalézt na lokalitě Straškov (Gojda 2010, obr. XI:1-2; Gojda v tisku). U tohoto objektu (obr. 9) je zvažováno časové zařazení do období bylanské kultury, vyplývající ze srovnání s obdobným objektem z Kolína (obr. 10), který byl odkryt archeologickým výzkumem.

Odkryté areály na sídlišti v Čestlicích snad tedy můžeme rekonstruovat jako ohrazené křivkové stavby. Přestože u těchto staveb nelze vyloučit, že jde o stavby obytné, resp. malé dvorce, zdá se tato varianta ve světle některých konkrétních zjištění jako méně pravděpodobná. V obou areálech nebylo zjištěno otopné zařízení ani jiné stopy ohně, což by jejich výklad jako obytných areálů kladlo do poněkud problematické roviny. Je pravdou, že otopné zařízení mohlo být přenosné, avšak i v tomto případě by byly zřejmě po dané činnosti v areálech zanechány nějaké stopy. Dalším poněkud zvláštním rysem je skutečnost, že plocha s křivkovými jamkami, které považujeme za relikty stav-

by, je ve vztahu k ploše vymezené žlaby poměrně velká. Pokud by tyto stavby měly být obytnými, nedostatek volné plochy mezi stěnami a oplocením by jistě ztěžoval mnohé aktivity, které jsou se sídlením spojeny, stejně jako samotný pohyb okolo domu.

Na základě uvedených faktů lze snad tedy zvažovat spíše jinou funkci obou budov, spočívající např. v jejich hospodářském využití. Doklady jakýchkoli dílenských aktivit, jako např. zpracování kovů, zde nepozorujeme. Lze tedy např. zvažovat variantu chlévů či sýpek apod. S ochranou uskladněného materiálu či plodin nebo chovaného zvířectva by korespondovala i přítomnost plotu, jako bariéry zabráňující např. proniknutí škůdců do vnitřku budovy apod. V tomto ohledu je zajímavé, že jako sýpka byla interpretována rovněž kúlová stavba obdobného charakteru (obr. 11), odkrytá v obytném areálu bylanské kultury v Praze-Miškovicích (Venclová ed. 2008, příl. 2). Přestože se tedy prezentovaná interpretace čestlických objektů nezdá jako nepravděpodobná, je jednoznačné, že jinou úlohu popř. kombinaci využití těchto staveb nelze rovněž zcela vyloučit.

Otázkou zůstává jak interpretovat „dvě fáze“ výstavby čestlického areálu. Legitimní jsou zřejmě úvahy o destrukci první stavby a následné výstavbě stavby druhé, jedním dechem však musíme dodat, že na dané ploše nenacházíme jakékoli doklady oné destrukce, např. spáleništní vrstvy, apod. Nejasné rovněž zůstává, proč byla nová stavba postavená v uvedené poloze, která nekoresponduje ani se stavbou na zcela novém místě, ani s obnovením původní stavby na místě zhruba stejném. Uvedené otázky však nelze na základě dat poskytnutých výzkumem uspokojivě zodpovědět.

6. ZÁVĚR

Záchranný archeologický výzkum v Čestlicích zachytil okraj pravěkého sídliště s datovatelnou komponentou do doby halštatské. Nejvýznamnější odkrytou situací byl velký kúlový dům se žlabovým ohrazením patrně hospodářské funkce, zachycený ve dvou stavebních fázích, jehož odkrytí významným způsobem doplňuje poznání variability sídlištních objektů halštatského období. Bohužel vlastní žlaby ani kúlovou konstrukci nebylo možné přesněji datovat. Zařazení této archeologické situace pravděpodobně do doby halštatské tak vychází z datace okolních objektů, zejména zásobních jam, resp. analogických situací na několika dalších českých halštatských sídlištích.

Lokalita Čestlice s velkou pravděpodobností tvoří jeden celek s polohou Benice-Okrasná ul. (Praha-Benice), kde byla záchranným archeologickým výzkumem v roce 2007, kromě osídlení z mladší a pozdní doby bronzové, zachycena též sídelní fáze náležící starší době železné (Lutovský – Bernat – Čtverák 2009, 301). Lokalita Čestlice má zároveň význam jako součást širší halštatské, resp. časně laténské sídelní sítě v povodí Pitkovického potoka a potoka Botiče. V oblasti s významnou koncentrací halštatských až časně laténských lokalit v povodí Pitkovického potoka se nachází kromě polohy Benice-Okrasná ul. a sídliště hodnoceného v tomto příspěvku také lokalita Praha-Pitkovice (Trefný – Polišínský 2008), která vykazuje doklady osídlení v průběhu celé doby železné (srov. Trefný – Polišínský 2010, 734). V povodí potoka Botiče jsou pak sídelní aktivity doby halštatské, resp. časně laténské zastoupeny lokalitami Osnice (Bouzek 1958; Chytráček 1987; Lutovský 2001; Lutovský – Bernat – Čtverák 2009), Praha-Křeslice (Polišínský 2006a, 273; Polišínský 2006b, 263; Čtverák 2005, 686), Praha-Petrovice (Fridrichová 1987, 173; Čtverák 2005, 701) a Praha-Hostivař (Mašek 1980; Fridrichová et al. 1995, 202; Čtverák 2005, 679).

Nápadná koncentrace halštatských, resp. časně laténských lokalit v jihovýchodní části Prahy, nacházejících se v povodí Pitkovického potoka a potoka Botiče, indikuje zdejší příhodné podmínky pro sídelní aktivity v rámci sledovaného období. Doklady osídlení rovněž z ostatních fází doby železné i ze starších období na některých z uvedených lokalit však naznačují, že toto území bylo kontinuálně osídleno v delším časovém rozpětí. Vhodnost této oblasti pro déle trvající sídelní aktivity lze kromě příhodných klimatických a zemědělských podmínek spatřovat patrně také v jeho poloze, která měla určitý význam v síti regionálních i nadregionálních dálkových komunikací (Lutovský – Bernat – Čtverák 2009, 301–302, obr. 14; Trefný – Polišínský 2010, 734).

PRAMENY A LITERATURA

- Bouzek, J. 1958: Bylanské sídliště v Osnicích, *Archeologické rozhledy* 10, 119–120.
- Čtverák, V. 2005: Starší doba železná – doba halštatská. In: M. Lutovský – L. Smejtek a kol., *Pravěká Praha*. Praha, 591–715.
- Drda, P. – Rybová, A. 1998: *Keltové a Čechy*. Praha.
- Drda, P. – Motyková, K. – Rybová, A. 1999: La société celtique précoce en Bohême a la lumière des nouvelles découvertes archéologiques. In: *Archéologie des Celtes. Mélanges a la memoire de René Joffroy*. Montagnac, 253–264.
- Drda, P. – Rybová, A. 2008: Akropole na hradišti Závist v 6.–4. stol. př. Kr. *Památky archeologické–Supplementum* 19. Praha.
- Fridrichová, M. 1974: Halštatská sídliště v pražském území. *Acta musei Pragensis* 74. Praha.
- Fridrichová, M. 1981: Sídliště bylanské kultury v Praze–Hostivaři, *Archaeologica Pragensia* 2, 117–170.
- Fridrichová, M. 1985: Bylanské nálezy z Dolních Chaběr, *Archaeologica Pragensia* 6, 123–137.
- Fridrichová, M. 1987: Praha 10–Petrovice, *Výzkumy v Čechách* 1984–85, 173.
- Fridrichová, M. 1988: Bylanské sídliště v Praze 8–Kobylisích, *Archaeologica Pragensia* 9, 57–89.
- Fridrichová, M. – Fridrich, J. – Havel, J. – Kovářík, J. 1995: *Praha v pravěku*. Praha.
- Fridrichová, M. – Koutecký, D. – Slabina, M. 1996: Die Gräberfelder der Bylaner Kultur in Praha I. Die Gräber der Bylaner Kultur in Praha–Bubeneč, *Památky archeologické* 87, 104–176.
- Fridrichová, M. – Koutecký, D. – Slabina, M. 1999: Die Gräberfelder der Bylaner Kultur in Praha – III. Teil, *Památky archeologické* 90, 319–397.
- Chytráček, M. 1987: Osnice, o. Jesenice, okr. Praha–západ, *Výzkumy v Čechách* 1984–85, 143.
- Chytráček, M. – Michálek, J. 2008: Halštatská mohylová kultura. In: N. Venclová (ed.), *Archeologie pravěkých Čech* 6. Doba halštatská. Praha, 66–83.
- Gojda, M. et al. 2010: Studie k dálkovému průzkumu v archeologii. Plzeň.
- Gojda, M., v tisku: Přínos dálkového archeologického průzkumu k poznání krajiny a sídel Podřipska. In: M. Gojda – M. Trefný (eds.), *Archeologie krajiny Podřipska*.
- Koutecký, D. 2001: Das Verzierungssystem der Bylaner bemalten Keramik der Hallstattzeit. In: B. Gediga (eds.) et al., *Stuka epoky brázu i wczesnej epoki żelaza w Europie środkowej*. Wrocław–Biskupin, 307–323.
- Koutecký, D. 2008: Bylanská kultura. In: N. Venclová (ed.), *Archeologie pravěkých Čech* 6. Doba halštatská. Praha, 46–66.
- Lutovský, M. 2001: Osnice, okr. Praha–západ, *Výzkumy v Čechách* 1999, 144.
- Lutovský, M. – Bernat, J. – Čtverák, V. 2009: Sídliště v Osnici (okr. Praha–západ) a halštatské osídlení povodí horního Botiče, *Archeologie ve středních Čechách* 13, 283–304.
- Mašek, N. 1980: Nové poznatky o hostivařském hradišti, *Archaeologica Pragensia* 1, 167–173.
- Motyková, K. – Čtverák, V. 2006: Časně laténská ohrazená usedlost na polykulturním sídlišti v Praze–Stodůlkách, *Archeologie ve středních Čechách* 10, 433–487.
- Polišenský, T. 2006a: Nové sídliště z časně římské v Praze–Křeslicích. In: E. Droberjar – M. Lutovský (eds.), *Archeologie barbarů 2005*. Praha, 273–286.
- Polišenský, T. 2006b: Osídlení v období časněho eneolitu v Praze–Křeslicích, *Archeologie ve středních Čechách* 10, 263–268.
- Polišenský, T. 2008: Záchraný archeologický výzkum Benice I., „Okrasná ul.“ 2007. Investorská zpráva. Ústav archeologické památkové péče středních Čech. Praha.
- Polišenský, T. 2010: Záchraný archeologický výzkum Benice–Holidaypark 2006–2007. Nálezová zpráva. Ústav archeologické památkové péče středních Čech. Praha.
- Tomášek, M. 2003: *Půdy České republiky*. Praha.
- Trefný, M. – Polišenský, T. 2008: Nové nálezy řecké červenofigurové keramiky a dalších artefaktů souvisejících s jižními vlivy na časně laténské sídlišti v Praze–Pitkovicích, *Archeologie ve středních Čechách* 12, 477–492.
- Trefný, M. – Polišenský, T. 2010: Laténské kostrové hroby z Prahy–Pitkovic, *Archeologie ve středních Čechách* 14, 723–736.
- Venclová, N. (ed.) 2008: *Archeologie pravěkých Čech* 6. Doba halštatská. Praha.
- Venclová, N. – Drda, P. – Chytráček, M. – Koutecký, D. – Michálek, J. – Vokolek, V. – Sankot, P. 2008: Pozdní doba halštatská. In: N. Venclová (ed.), *Archeologie pravěkých Čech* 6. Doba halštatská. Praha, 100–150.

DIE HALLSTATTZEITLICHE SIEDLUNG IN ČESTLICE (LAGE „V MOKLINÁCH“), BEZ. PRAG-OST

Dank der archäologischen Rettungsforschung in Čestlice wurde die Siedlungssituation eines Randes der urgeschichtlichen Siedlung mit der Komponente aus der älteren Hallstattzeit aufgedeckt. Den bedeutendsten Befund stellte das große Pfahlhaus mit der Rinnenumzäunung – vermutlich mit der Wirtschaftsfunktion – dar. Es wurden seine zwei Bauphasen festgestellt. Die Rinnen sowie die Pfahlkonstruktion konnten leider nicht näher datiert werden. Die Datierung dieser archäologischen Situation offenbar in die Hallstattzeit geht von der Datierung der umliegenden Objekte (vorwiegend der Vorratsgruben) aus. Der Fundort bildete höchstwahrscheinlich einen Komplex mit dem Fundort Benice-Okrasná-Strasse, wo die Siedlungsphase der älteren Eisenzeit miteinander mit der Besiedlung der jüngeren und späten Bronzezeit durch die archäologische Notgrabung im Jahre 2007 enthüllt wurde.

Eine auffällige Konzentration von hallstattzeitlichen, bzw. frühlatènezeitlichen Fundorten im südöstlichen Teil von Prag – beim Quellgebiet vom Pitkowitzer Bach („Pitkovický potok“) sowie vom Batitzer Bach („Botičský potok“), d.h. in Prag-Benice, Prag-Čestlice, Prag-Pitkovice, Prag-Křeslice, Prag-Petrovice, Prag-Hostivoř und Osnice – zeugt von geeigneten Bedingungen für die Siedlungsaktivitäten in dem gefolgten Zeitabschnitt. Die Belege von der Besiedlung nicht nur aus anderen Perioden im Rahmen der Eisenzeit, sondern auch aus älteren Zeitabschnitten im Rahmen von manchen erwähnten Fundorten beweisen allerdings, dass dieses Gebiet kontinuierlich im längeren Zeitraum besiedelt wurde. Die Schicklichkeit dieses Gebietes für die länger dauernden Siedlungsaktivitäten kann neben den günstigen klimatischen und landwirtschaftlichen Bedingungen auch im System von regionalen und überregionalen Wegen beobachtet werden.

Abb. 1. Čestlice. Der Plan des untersuchten Fundortes

Abb. 2. Čestlice. Die Auswahl aus archäologischen Funden; 1–20 – Keramik

Abb. 3. Čestlice. Der Grundriss und das Profil der Objekte Nr. 8, 9, 11, 16, 41, 58, 64, 65, 66, 69, 102, 103, 104 und 118

Abb. 4. Čestlice. Der Grundriss und das Profil der Objekte Nr. 25, 27 und 68

Abb. 5. Čestlice. Der Grundriss von beiden Bauphasen des Pfahlbaus mit der Umzäunung

Abb. 6. Die Pfahlhäuser aus Závist

Abb. 7. Der umzäunte Bau aus Prag-Stodůlky

Abb. 8. Der Bau mit der Pfahlkonstruktion aus Křimice

Abb. 9. Die Bewuchsmerkmale aus Straškov, die das Haus mit der Pfahlkonstruktion und der Rinne indizieren

Abb. 10. Das durch die archäologische Notgrabung enthüllte Haus mit der Pfahlkonstruktion und der Rinne aus Kolín

Abb. 11. Der durch die archäologische Rettungsforschung entdeckte Pfahlbau – vermutlich der Speicher aus Prag-Miškovice